

DRUŽINA V STAREM VEKU

Moški na lovu, ženske pri delu

PRVE SKUPNOSTI

V kameni dobi so se ljudje veliko selili, ker so živeli od lova in nabiranja sadežev. Šele ob koncu kamene dobe so se stalno naselili. Tedaj so se pričeli ukvarjati s poljedelstvom in živinorejo, tako da niso bili več odvisni samo od lova. Razvile so se tudi nekatere obrti, na primer izdelovanje lončene posode in preprosto tkanje. Ko so spoznali prve kovine, se je razvilo tudi kovaštvo.

Kdaj se je v prazgodovini pojavila družina v današnjem pomenu besede, ne vemo. Znanstveniki domnevajo, da je že v najstarejših časih obstajala razlika med moškimi in ženskimi deli. Moški so hodili na lov, ženske pa so nabirale sadeže in skrbele za otroke. V dobi kovin so bili moški že pravi bojevniki, ki so v vojnah s sovražniki uporabljali kovinsko orožje, čelado, oklep, ščit, kar kažejo najdbe v moških grobovih. V ženskih grobovih takih najdb ni.

DRUŽINA V STAREM EGIPTU

V državah zgodnjih visokih kultur, na primer v starem Egiptu, je že obstajala družina - to je zveza enega moža in ene žene, ki imata skupne otroke. Mož je lahko imel več žena ali priležnic, žena pa je smela imeti le enega moža.

Ločitve zakona so bile redke. Družine so imele veliko otrok. Sinovi iz bogatejših družin so se šolali v tempeljskih šolah. Otroci kmetov in obrtnikov so se že zgodaj navajali na delo staršev. V Egiptu so lahko tudi ženske postale vladarice, kar kaže, da so bile precej enakopravne z moškimi.

Najbolj razširjeni glasbili sta bili lira in avlos (dvojna piščal), poznali pa so tudi harfo in boben.

DRUŽINA V STARI GRČIJI

Iz raznih pisnih in materialnih virov kar dobro vemo, kakšna je bila družina pri starih Grkih. Na sploh je znano, da so bile grške ženske odrinjene od javnega življenja. V Atenah je veljalo pravilo, da tisti, ki ne nosi orožja, nima nobene besede. Orožje pa so smeli

nositi le odrasli svobodni Atenci, ne pa tudi tujci, sužnji in ženske.

Razlike v vzgoji dečkov in deklic so se pokazale že v zgodnjem otroštvu. Dečki so hodili v šole, kjer so se učili brati, pisati in igrati na instrumente. Z dvanajstim letom so končali osnovno šolanje in pričeli redno obiskovati palestro, ki je bila namenjena telovadbi in borilnim veščinam. Deklice vsega tega niso bile deležne. Doma so se učile gospodinjstkih del, morale so znati presti, tkati, vzgajati otroke. Moža so dekletom izbrali starši. Žena ni smela hoditi v gledališče ali na športne prireditve, celo na tržnico je hodil mož. Mož se je od žene lahko ločil, če mu ni rodila otrok. Moral pa ji je ob ločitvi vrniti premoženje (doto), ki ga je dobila od svojih staršev.

V Atenah je bila poroka predvsem pogodba med dvema meščanoma: med ženinom in pravnim zastopnikom neveste. To je bil oče, če je bil živ, najstarejši brat ali uradni skrbnik. Ženski namreč niso priznali pravne sposobnosti, da prevzame tako odgovornost ...

Atenci srednjega in visokega sloja so sklepali poroke med osebami, ki se niso poznale. V bistvu so imeli Grki poroko za nujno zlo, saj je bilo treba imeti potomca, ki so mu lahko zapustili premoženje, ki je nadaljeval družinsko tradicijo, ki je pokopal očeta po običajih in mu izkazoval iz roda v rod dedovane časti ... Idealna leta za poroko so bila, ko je bil moški star 30 let, ženska pa 16 let.

R. M. Lopez, Kako so živeli Grki, EWO, Ljubljana 1994, str. 51.

Zlasti pri Spartancih je družina obstajala predvsem zato, da so se rojevali otroci, vendar vsi otroci niso bili enako zaželeni. Najbolj so se razveselili, če se je rodil krepak deček, deklice niso bili posebno veseli in tudi slabotnih dečkov ne. Nezaželene novorojenčke so včasih izpostavili različnim vremenskim neprilikam, tako jih je veliko umrlo. Spartanske dečke so že od rane mladosti (od 7. leta dalje) vzgajali za vojake. Branje in pisanje so imeli za manj pomembno.

Špartanska vzgoja je bila trda. Moški so bili v vojaški službi do šestdesetega leta, zato niso poznali pravega družinskega življenja. Špartanske ženske so bile veliko bolj neodvisne in vplivne kot v Atenah, pa tudi bolj enakovredne moškim.

Dojilja podaja otroka materi.

Ženski ob statvah

Med športi je bila zelo priljubljena rokoborba.

RIMSKA DRUŽINA

Rimska družina se je dolgo časa ohranila kot velika družina. Načeloval ji je družinski oče (pater familias), ki je imel vso oblast nad družinskimi člani, to so bili žena, otroci, vsi sinovi s svojimi ženami in otroki, neporočene hčere, pa tudi osvobodenci in sužnji. Nobeden od sinov se ni mogel osamosvojiti, dokler je bil oče živ. V Grčiji so se sinovi, ko so postali polnoletni, tudi gospodarsko osamosvojili, pri Rimljanih pa se je dolgo časa ohranila velika družina. Šele ko se je rimska država že zelo razširila, se je položaj sinov izboljšal. Tudi žena je bila v veliki družini manj svobodna. Pri vzgoji otrok je sicer lahko precej samostojno odločala, vendar je bila pod varuštvom moža in moških sorodnikov, tudi odraslih sinov.

Sčasoma pa so se taki odnosi spremenili. Žena je lahko celo zahtevala ločitev zakona in se ponovno poročila. Kot gledalka se je smela udeleževati raznih prireditev (gledaliških, športnih itd.), ni pa smela nastopati. Nekatero ženske so se uveljavile tudi kot pesnice. V 2. stoletju n. št. očetje niso imeli več popolne oblasti nad otroki, moške pa ne nad ženami.

Sprva se je tudi pri Rimljanih dogajalo, da so nezaželene novorojenčke izpostavili mrazu, kasneje je to bilo prepovedano.

Otroke do 7. leta so vzgajali starši, pozneje pa pedagogi, to so bili največkrat dobro izobraženi grški sužnji. V šoli so se veliko učili na pamet. Deklice so bile v Rimu deležne več izobrazbe kot v Grčiji. Od 7. do 14. leta so tako deklice kot dečki obiskovali osnovno šolo, kjer so se učili branja, pisanja in aritmetike.

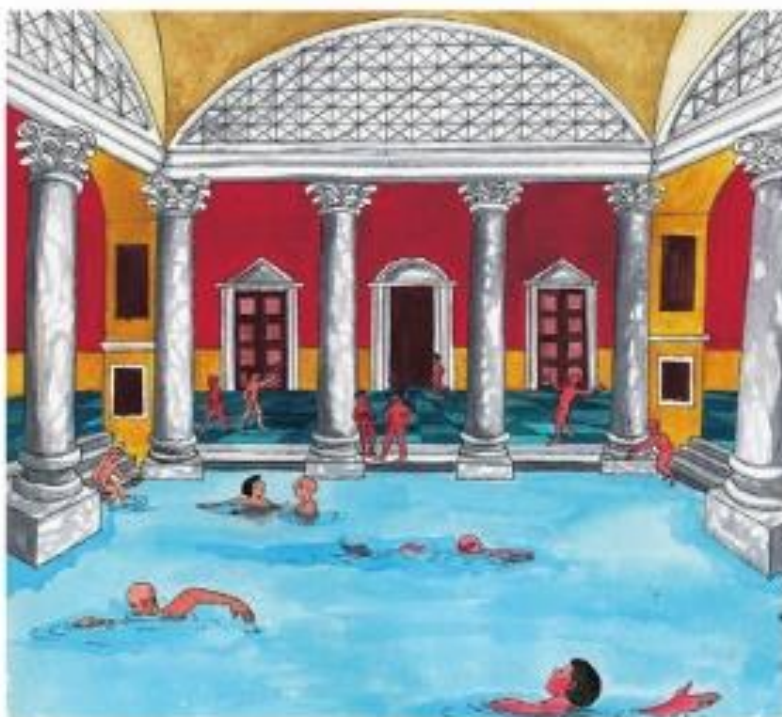

Rimska družina

Rimski pedagog in otroci v šoli

Več izobrazbe so lahko pridobili otroci bogatejših staršev, ki so po osnovni šoli lahko nadaljevali šolanje gramatike in retorike (govornišva). Pri gramatiki so se učili grško in latinsko književnost. Grščino in govornišvo so Rimljani zelo cenili. Šele proti koncu rimske države je latinščina dobila uglednejše mesto.

Terme niso bile le kopališča, ampak so lahko obiskovalci izkoristili čas za pogovore, za športne igre v palestri, ki je bila del term, ali pa so obiskali knjižnico (biblioteko), ki je bila prav tako njen del.

Ali veš?

Del prostega časa so Rimljani preživeli v termah (kopališčih), kamor moški in ženske niso smeli hoditi istočasno. Kapanje se je delilo na tri stopnje. Najprej se je kopalec slekel v slačilnici, potem je vstopil v potilnico (nekakšno savno), kjer se je znojil v pari. Nato je šel v prostor z vročo vodo (kaldarij) in si oškropil kožo. Tu se je tudi zdrgnil s strgalom. Ko se je umil in posušil, se je v prostoru z mlačno vodo (tepidariju) ohladil, nazadnje je šel v bazen z mrzlo vodo (frigidarij).

Slovarček

dota - premoženje, ki ga v zakon prinese žena
osvobojenec - nekdanji suženj, ki mu je gospodar dal svobodo
palestra - borilnica, telovadnica, javni prostor za borjenje in telesne vaje pri starih Grkih in Rimljanih
pelota - igra z žogo
priležnica - nekdanji izraz za žensko, ki je živela skupaj z moškim brez zakonske zveze
suženj - nesvoboden človek, ki je v lasti svojega gospodarja

Ponovi, razmisli, odgovori

1. Kako se je spremenila družina proti koncu rimske države?
2. Kakšen je bil položaj rimske ženske v primerjavi z grško?
3. Primerjaj izobraževanje otrok pri Grkih in Rimljanih.

Čeprav so bili Rimljani dobri rudarski in gradbeni tehniki, pa niso ustanovili pravega tehničnega ali znanstvenega šolstva. Znanje se je prenašalo v glavnem iz roda v rod, bodisi z očeta na sina ali z mojstra na vajenca. Bili so priučeni zemljemerci, tako kot so bili priučeni zidarji. Uradno so se poučevali edinoletni predmeti, kot npr. pravo, ki so pomagali k uradniški karieri, saj bogatih kakšna druga ni zanimala.

P. Miquel, V rimskih časih, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana 1989, str. 34.